



Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych
do spraw postępowań przed Europejskim
Trybunałem Praw Człowieka

Warszawa, dnia 16 stycznia 2020 r.

elektronicznie do członków Zespołu

SPRAWOZDANIE
z posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka,
które odbyło się w dniu 10 grudnia 2019 r.

W dniu 10 grudnia 2019 r. odbyło się posiedzenie Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw człowieka (dalej: Zespół), powołanego Zarządzeniem nr 73 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2007 r., z późniejszymi zmianami.

I. Wprowadzenie Przewodniczącego Zespołu

Posiedzenie otworzył Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej: Przewodniczący, Pełnomocnik), który przewodniczył spotkaniu.

Pełnomocnik powitał członków Zespołu - przedstawicieli resortów, Prokuraturii Generalnej RP, Kancelarii Prezesa RM i Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, regularnych uczestników posiedzeń, tj. przedstawicieli sądów najwyższych, Krajowej Rady Sądownictwa, Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Prokuratury Krajowej, Rządowego Centrum Legislacji, a także przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego - organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką ochrony praw człowieka oraz samorządów prawniczych, jak również przedstawicieli organów konstytucyjnych i centralnych (Kancelaria Prezydenta RP, Najwyższa Izba Kontroli, Główny Urząd Nadzoru Budowlanego, Urząd Ochrony Danych Osobowych).

Pełnomocnik podkreślił, że jest to szczególne posiedzenie plenarne Zespołu, gdyż począwszy od 2012 r. na ostatnie, grudniowe, posiedzenie zapraszani są przedstawiciele parlamentu, organizacji pozarządowych i zawodów prawniczych, celem wspólnej refleksji nad najważniejszymi zagadnieniami dotyczącymi egzekucji wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPCz lub Trybunał) oraz nad priorytetami działania na przyszłość.

1. Informacja o bieżącej działalności Pełnomocnika w przedmiocie wykonywania wyroków ETPCz:

a. Dane statystyczne za 2019 r.

Pełnomocnik przedstawił informacje na temat danych statystycznych dotyczących orzeczeń wydanych przez Trybunał w 2019 r. w sprawach polskich, a także w przedmiocie orzeczeń znajdujących się obecnie na etapie wykonywania oraz uznanych za wykonane w trakcie 2019 r. Zaznaczył, że są to dane według stanu na dzień 9 grudnia 2019 r. Podkreślił również, że liczba orzeczeń uznanych za wykonane w bieżącym roku nie ulegnie już zmianie z uwagi na zakończenie prac Komitetu Ministrów RE na 2019 r. Natomiast z dużą dozą pewności można założyć nieznacznie zwiększenie liczby orzeczeń znajdujących się na etapie wykonywania, ponieważ do końca 2019 r. Trybunał powinien jeszcze wydać kilka orzeczeń w sprawach polskich.

Według danych na dzień 9 grudnia 2019 r. w procesie wykonywania pozostaje łącznie 95 spraw (w tym 69 wyroków i 26 decyzji)¹. W 2019 r. 41 spraw uznanych zostało za wykonane (w tym 16 wyroków i 25 decyzji).

W 2019 r. zakomunikowano rządowi 241 spraw celem zajęcia stanowiska (w tym 166 spraw z pilotażu dotyczącego przewlekłości – skarga *Zalewski i inni p. Polsce*).

Z kolei liczba wydanych orzeczeń to 93 (łącznie wyroki i decyzje)², w tym:

- liczba wyroków - 12 (w tym 11 stwierdzających co najmniej jedno naruszenie i 1 stwierdzający brak naruszenia);
- liczba decyzji - 81, w tym:
 - 18 zatwierdzających ugodę i 2 częściowo zatwierdzające ugodę, a częściowo niedopuszczalne,
 - 12 zatwierdzających deklarację jednostronną oraz 1 częściowo zatwierdzająca deklarację, a częściowo niedopuszczalna,
 - 23 stwierdzających niedopuszczalność z powodu bezpodstawności skargi (w tym 6 skarg niekomunikowanych rządowi),
 - 25 pozostałych decyzji (m.in. skreślenie z listy z uwagi na niepodtrzymywanie skargi lub śmierć skarżącego, niedopuszczalność z powodów innych niż oczywista bezzasadność).

b. Informacja nt. posiedzeń grup roboczych Zespołu poświęconych wyrokom ETPCz w sprawach *Pugžlys p. Polsce* (skarga nr 446/10), *Milka p. Polsce* (skarga nr 14322/12) oraz *Dejnek p. Polsce* (skarga nr 9635/13), *Słomka p. Polsce* (skarga nr 68924/12) oraz *Mariusz Lewandowski p. Polsce* (skarga nr 66484/09), a także *Kanciał p. Polsce* (skarga nr 37023/13)

Pełnomocnik poinformował, że w ostatnim kwartale 2019 r. odbyły się dwa posiedzenia grup roboczych Zespołu poświęconych wyrokom Trybunału w ww. sprawach. Ponadto zorganizowane zostało specjalne posiedzenie grupy roboczej Zespołu w związku z wizytą studyjną przedstawicieli Biura Pełnomocnika Rządu Republiki Armenii przed ETPCz, o której więcej szczegółów zostanie przedstawionych w następnym punkcie.

- Posiedzenie grupy roboczej poświęcone wyrokowi ETPCz w sprawie Kanciał p. Polsce

W dniu 10 października 2019 r. odbyło się drugie posiedzenie grupy roboczej Zespołu ds. ETPCz poświęcone wyrokowi z dnia 23 maja 2019 r. w sprawie *Kanciał p. Polsce*, w którym Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Konwencji w aspekcie materialnym z powodu nieludzkiego lub poniżającego traktowania w związku z zatrzymaniem skarżącego przez CBS-P (użycie środków przymusu bezpośredniego, w tym paralizatora) oraz naruszenie art. 3 Konwencji w aspekcie proceduralnym – z uwagi na brak skutecznego śledztwa w ww. sprawie. Udział w spotkaniu wzięli przedstawiciele właściwych dla wykonania wyroku resortów i organów: Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (dalej: „MSWiA”), Komendy Głównej Policji (dalej: „KGP”), Ministerstwa Sprawiedliwości (dalej: „MS”) i Prokuratury Krajowej (dalej: „PK”).

Podczas posiedzenia omówione zostały głównie kwestie związane z realizacją środków indywidualnych (tj. działań wyjaśniających dotyczących śledztwa w sprawie zatrzymania skarżącego w 2011 r., przedstawionych przez PK). W odniesieniu do środków generalnych KGP przedstawiła informacje o nowych przepisach dotyczących użycia paralizatorów, szkoleniach w zakresie ich używania, a także o innych działaniach szkoleniowo-upowszechniających podejmowanych w policji. Na spotkaniu ustalono również zakres wkładów przygotowywanych przez właściwe resorty w celu sporządzenia dla Komitetu Ministrów RE planu/raportu z wykonania ww. wyroku.

¹ Ostatecznie na koniec 2019 r. liczba ta wyniosła 98 orzeczeń (69 wyroków i 29 decyzji).

² Liczba ta na koniec 2019 r. ostatecznie zwiększyła się o 4 orzeczenia (2 decyzje zatwierdzające ugodę i 2 decyzje o niedopuszczalności skargi), do 97 wydanych orzeczeń.

Odnośnie do wykonania ww. wyroku Przedstawiciel Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej: „BRPO”) wyraził zainteresowanie wynikiem podjętych działań w zakresie środków indywidualnych. Zastępca Pełnomocnika ds. koordynacji wykonywania orzeczeń ETPCz poinformowała, że działania wyjaśniające dotyczące śledztwa w sprawie zatrzymania skarżącego nadal są prowadzone przez właściwą jednostkę prokuratury, i że informacja o nich, jak również o planowanych działaniach zostanie przedstawiona w planie/raporcie z wykonania wyroku, na podstawie wkładów otrzymanych z właściwych instytucji. Obecnie nie upłynął jeszcze termin na przekazanie tych wkładów. Po przygotowaniu planu/raportu i przesłaniu go do Komitetu Ministrów, zostanie on udostępniony w bazie Hudoc-Exec.

- *Posiedzenie grupy roboczej poświęcone wyrokowi ETPCz w sprawie Pugžlys p. Polsce*

W dniu 21 listopada 2019 r. odbyło się posiedzenie grupy roboczej Zespołu ds. ETPCz poświęcone wykonywaniu wyroków w sprawach *Pugžlys p. Polsce* (naruszenie art. 3 Konwencji z uwagi na długotrwałe stosowanie wobec skarżącego reżimu więzienia niebezpiecznego oraz umieszczenie go w trakcie procesu w metalowej klatce – dodatkowo z założonymi kajdankami), *Milka p. Polsce* i *Dejneks p. Polsce* (naruszenie art. 8 Konwencji z uwagi na nieuzasadnione kontrole osobiste osadzonych), *Mariusz Lewandowski p. Polsce* i *Słomka p. Polsce* (naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji ze względu na brak bezstronności sędziego orzekającego o nałożeniu kary porządkowej za naruszenie powagi sądu w związku ze skumulowaniem roli skarżącego i sędziego, tzn. ten sam sędzia, który był adresatem krytyki rozstrzygał również w przedmiocie kary porządkowej. W wyroku w sprawie *Słomka p. Polsce* dodatkowo stwierdzone zostało naruszenie art. 10 Konwencji). W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele właściwych komórek organizacyjnych MS oraz Centralnego Zarządu Służby Więziennej (dalej: „CZSW”).

We wszystkich powyższych sprawach omówiono uwagi Departamentu Wykonywania Wyroków RE (dalej: „DWW”) odnośnie do dotychczasowych działań rządu i ustalono kierunek dalszego działania właściwych instytucji w celu realizacji wyroków oraz ramy czasowe przekazania stosownych informacji w tym zakresie Pełnomocnikowi. Na ich podstawie Pełnomocnik przygotowuje zaktualizowane raporty z wykonania przedmiotowych wyroków i przekaże je do Komitetu Ministrów RE. W odniesieniu do sprawy *Pugžlys p. Polsce* na posiedzeniu grupy zostało ustalone, że niektóre z sześciu sądów posiadających sale rozpraw z metalowymi klatkami w rzeczywistości ich nie wykorzystują – postanowiono zatem by MS zebrał informacje w tym zakresie oraz przekazał do sądów informacje o właściwym standardzie wynikającym z wyroku w przedmiotowej sprawie wraz z rekomendacją rezygnacji z używania metalowych klatek bądź jego ograniczenia do przypadków zgodnych ze wskazanym standardem.

Odnośnie do wykonania wyroków Trybunału w sprawach *Milka p. Polsce* i *Dejneks p. Polsce* przedstawiciel Krajowej Izby Radców Prawnych (dalej: „KIRP”) zapytał czy procedura odnośnie do przeszukań osobistych więźniów została już zmieniona, a jeśli nie to ile czasu potrzeba na jej zmianę, bowiem więźniowie nadal poddawani są takim przeszukaniom. Przedstawiciel MS poinformował, że obecnie są prowadzone prace nad nowelizacją Kodeksu karnego wykonawczego. Wszystkie kwestie, które były przedmiotem wyroku Trybunału będą uwzględnione w projektowanej w nowelizacji. Jednak obecnie nie jest możliwe określenie daty jej wejścia w życie. Zastępca Pełnomocnika ds. koordynacji wykonywania orzeczeń ETPCz poinformowała, że uwagi DWW zostały przekazane do MS oraz CZSW. Zwrócono uwagę na konieczność podjęcia działań nakierowanych na szybką zmianę praktyki w zakresie uzasadniania i odnotowywania kontroli osobistych. Wszelkie informacje w tym zakresie będą przekazane do Komitetu Ministrów RE po ich otrzymaniu z CZSW.

Odnośnie do wykonania wyroków w sprawach *Mariusz Lewandowski p. Polsce* i *Słomka p. Polsce* przedstawiciel BRPO zauważył, że w styczniu 2019 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do MS wnioskiem o podjęcie inicjatywy legislacyjnej w zakresie zmiany art. 49 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych. Jednak nie uzyskał do dziś odpowiedzi na swój wniosek. W październiku 2019 r. zwrócił się w tej sprawie do Pełnomocnika z wnioskiem o podjęcie działań w ramach swoich kompetencji. Pełnomocnik poinformował, że do tej kwestii powróci w punkcie III dzisiejszego posiedzenia.

2. Informacja na temat wizyty studyjnej w Polsce przedstawicieli Biura Pełnomocnika Rządu Republiki Armenii przed ETPCz

Na prośbę Sekretariatu Rady Europy w dniach 21-22 października 2019 r. w Warszawie miała miejsce wizyta studyjna przedstawicieli Biura Pełnomocnika Rządu Republiki Armenii przed ETPCz, realizowana w ramach projektu wdrażanego przez Sekretariat RE w Armenii pod nazwą „Wsparcie reformy wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i harmonizacja stosowania standardów europejskich” (finansowany przez UE w ramach jej Partnerstwa na rzecz Dobrego Zarządzania z RE). Celem wizyty w Warszawie było zapoznanie się przedstawicieli Biura Pełnomocnika z organizacją pracy i zadaniami polskiego Pełnomocnika przed Trybunałem oraz poznanie polskiego modelu współpracy w zakresie wypracowania stanowiska rządu w sprawach toczących się przed Trybunałem oraz znajdujących się w procesie wykonywania. W skład delegacji armeńskiej weszli przedstawiciele Biura Pełnomocnika Rządu Republiki Armenii przed ETPCz (umiejscowionego w Armenii w Kancelarii Premiera), przedstawiciel Sądu Kasacyjnego, Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Prokuratury Krajowej.

W ramach tej wizyty, w dniu 22 października 2019 r. odbyło się specjalne posiedzenie grupy roboczej Zespołu, z udziałem przedstawicieli resortów i instytucji szczególnie zaangażowanych w wykonywanie orzeczeń Trybunału oraz tych, z którymi Pełnomocnik najczęściej współpracuje na co dzień (MS, PK, KGP, Ministerstwo Zdrowia (dalej: „MZ”), Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej: „MKiDN”), Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Trybunał Konstytucyjny, Naczelny Sąd Administracyjny, Kancelaria Sejmu oraz RPO). Przedstawiciele MS, KGP, MKiDN zaprezentowali członkom delegacji armeńskiej rolę orzecznictwa ETPCz w ich codziennej pracy oraz sposób współpracy z Pełnomocnikiem MSZ w ramach Zespołu, a przedstawiciel BRPO przedstawił także ocenę roli Zespołu jako platformy wymiany poglądów i wskazał na pewne rodzaje spraw, które w ocenie BRPO wymagają dalszej pracy w celu pełnego ich wykonania. Członkowie Zespołu odpowiadali także na liczne pytania delegacji armeńskiej.

3. Informacja na temat ostatniego posiedzenia Komitetu Ministrów RE poświęconego nadzorowi nad wykonywaniem wyroków ETPCz (3-5 grudnia 2019 r.) oraz o planowanych na 2020 r. pracach Komitetu w tym zakresie.

Zastępca Pełnomocnika ds. koordynacji wykonywania orzeczeń ETPCz poinformowała zebranych o przebiegu ostatniego posiedzenia Komitetu Ministrów RE poświęconego nadzorowi nad wykonywaniem wyroków ETPCz, które odbyło się w dniach 3-5 grudnia 2019 r. Na agendzie posiedzenia Komitetu była jedna polska sprawa - *Grabowski p. Polsce* (skarga nr 57722/12). W przedmiotowej sprawie została przyjęta decyzja bez przeprowadzania debaty. Komitet Ministrów RE prosi w niej m.in. o przedstawienie informacji o postępach w przyjęciu kompleksowej nowelizacji przepisów dotyczących postępowania w sprawach nieletnich do końca marca 2020 r.

W odniesieniu do przedmiotowej sprawy przedstawiciel BRPO zwrócił uwagę, że wykonanie wyroku *Grabowski p. Polsce* w zakresie środków generalnych wydaje się proste i zapytał o czas trwania prac nowelizacyjnych. W odpowiedzi przedstawicielka MS wskazała, że wynik prac legislacyjnych nie jest zależny od resortu. Jednocześnie zauważono, że problem zidentyfikowany w ww. wyroku nie występuje już w praktyce. MS monitoruje sprawę i prowadzi kwerendy orzecznictwa w tym zakresie. Prezesi sądów zostali poinformowani o tym wyroku i nie ma sądów, które tego orzeczenia nie znają.

Ponadto na agendzie posiedzenia znalazły się następujące sprawy innych państw, warte odnotowania, m.in. *Catan p. Rosji*, *Gruzja (I) p. Rosji*, grupa *Klyakhin p. Rosji*, grupa *Ilgar Mammadov p. Azerbejdżanów* oraz sprawy *Chiragov i inni p. Armenii* oraz *Sargsyan p. Azerbejdżanowi*.

Odnosnie do prac Komitetu Ministrów RE na 2020 r. Zastępca Pełnomocnika podała, że na agendzie posiedzenia Komitetu w marcu 2020 r. przewidziane są sprawy *P. i S. p. Polsce*, *R.R. p. Polsce*, *Tysiç p. Polsce* oraz grupa *Al Nashiri p. Polsce*. Natomiast w czerwcu 2020 r. zbadane zostaną sprawy dotyczące przewlekłości administracyjnych (grupa *Beller*) oraz cywilnych i karnych (grupa *Bqk*, *Majewski*, *Rutkowski*).

W tym punkcie Pełnomocnik poinformował również o spotkaniu pełnomocników rządów państw-stron Konwencji przed Trybunałem z przedstawicielami Kancelarii Trybunału, na którym omówione zostały m.in. trzy nowo wprowadzone procedury postępowania przed ETPCz:

- NCP (*non-contentious phase*) – podział postępowania na fazę niesporną, przewidzianą na zawarcie ugody/złożenie deklaracji jednostronnej oraz fazę sporną (*contentious phase*), w przypadku niezafatwienia sprawy w pierwszej fazie; obie fazy trwają po 12 tygodni;
- IMSI (*immediate and simplified communication of application*) – procedura komunikowania sprawy rządowi w formie skrótowej informacji nt. przedmiotu skargi oraz zarzutów skarżącego, niezawierająca opisu stanu faktycznego, który ma zostać przedstawiony przez strony. Pełnomocnik zwrócił uwagę, że w przypadku przedmiotowej procedury utrudniona jest np. możliwość przystąpienia do sprawy jako strona trzecia, ponieważ nie wiadomo czego sprawa dotyczy (w szczególności jest to istotne dla organizacji pozarządowych);
- WECL (*well-established case law*) – znany już wcześniej tryb ugruntowanego orzecznictwa, przy czym obecnie również pojedynczy wyrok (pilotażowy lub wiodący) może tworzyć ugruntowane orzecznictwo.

Pełnomocnik poinformował również, że na ww. spotkaniu Polska podniosła problem ochrony danych osobowych zamieszczanych w wyrokach Trybunału w związku pytaniami pojawiającymi się po wejściu w życie RODO. W Trybunale ma powstać specjalna grupa robocza pracująca nad tym zagadnieniem.

Ponadto w tym punkcie agendy przedstawiciel KIRP zadał pytanie, czy rząd planuje przystąpić do sprawy przed Wielką Izbą *G. Andri Ástráðsson p. Islandii* i jakie są instrukcje w tej sprawie. Przystąpienie strony polskiej do tej sprawy wydaje się bowiem wskazane. W odpowiedzi Pełnomocnik stwierdził, że stanowisko w tej sprawie zostało podjęte i sporządzone.

II. Wymiana poglądów z uczestnikami posiedzenia na temat działań podejmowanych na rzecz wykonywania wyroków w 2019 r. i możliwych do podjęcia w 2020 r.

W tym punkcie posiedzenia Przewodniczący, korzystając z okazji wspólnego spotkania przedstawicieli administracji rządowej, odpowiedzialnej za wykonywanie wyroków, z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego, zachęcił zebranych do dyskusji, wymiany poglądów, zadawania pytań i zgłaszania postulatów.

Przedstawiciel Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (dalej; „HFPC”), odnosząc się do procesu wykonywania grupy spraw *Kurłowicz p. Polsce* i zwracając uwagę na pogarszające się statystyki we wskazanym zakresie, zwrócił się z zapytaniem czy planowana jest dekryminalizacja przestępstwa zniesławienia albo zmiana formy kwalifikowanej tego przestępstwa (art. 212 § 2 k.k.). W odpowiedzi przedstawiciel MS wskazał na brutalizację życia publicznego i często niski poziom debaty publicznej i poinformował, że prace nad dekryminalizacją przestępstwa zniesławienia nie są prowadzone. Podkreślił jednak, że w praktyce pozbawienie wolności z art. 212 § 2 k.k. jest absolutną ostatecznością. Kary pozbawienia wolności są orzekane rzadko i nie dotyczą dziennikarzy. Według MS, orzekane są one za czyny, które można zakwalifikować jako mowę nienawiści i nawoływanie do przemocy. MS analizuje orzecznictwo krajowe w tym zakresie i wskazuje, że jest ono niejednolite, coraz więcej jest zdań odrębnych. Ze statystyk posiadanych przez MS wynika, że Polska wygrywa wiele spraw przed Trybunałem, które dotyczą zarzutu naruszenia art. 10 Konwencji.

Przedstawiciel HFPC zaapelował do MS o zniuansowanie swojego stanowiska, ponieważ praktyka nie ulega zmianie, mimo wskazywania w ostatnim czasie przez Trybunał na potrzebę jej zmiany (Trybunał uznał karę pozbawienia wolności w zawieszeniu za nieproporcjonalną). Przedstawiciel MS wskazał, że sugeruje Pełnomocnikowi zawarcie ugód w sytuacjach, w których standardy konwencyjne nie zostały zachowane. Podkreślił także, że standardy orzecznicze dotyczące art. 10 Konwencji są upowszechniane wśród sędziów.

Następnie przedstawiciel BRPO zadał pytanie o działania podjęte w związku z wykonywaniem wyroku w sprawie *Rutkowski i inni p. Polsce* oraz czy planowane są dalsze zmiany w tym zakresie.

Odnosnie do wykonywania wyroku w sprawach *Solska i Rybicka p. Polsce* zauważył, że jak dotychczas brak jest działań dotyczących zmiany przepisów krajowych w zakresie objętym ww. wyrokiem. Zapytał czy rząd rozważa przeproszenie skarżących w związku z delikatnym charakterem sprawy. Ponadto zapytał, czy planowane jest powołanie w bieżącej kadencji Sejmu podkomisji ds. wykonywania orzeczeń Trybunału. Zapytał również o projekt powołania w MS Pełnomocnika ds. praw człowieka.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące wyroku *Rutkowski i inni p. Polsce*, przedstawiciel MS poinformował, że przeprowadzona została kwerenda orzecznictwa sądów krajowych dotyczącego skargi na przewlekłość postępowania za 2018 r., analiza tego orzecznictwa jeszcze nie została zakończona. Odnosnie do postępowań karnych zwrócił uwagę na niedawną nowelizację przepisów postępowania karnego, która ma na celu usprawnienie i przyspieszenie postępowań (np. wyłączenie obowiązku odczytywania na rozprawie wszystkich dokumentów, protokołów, a także wzory formularzy uzasadnień orzeczeń). Ponadto od listopada 2019 r. weszła w życie nowelizacja przepisów postępowania cywilnego (m.in. wprowadzenie opłat za sporządzenie uzasadnienia, przekazanie sprawy po orzeczeniu uchylającym do tego samego sędziego sądu niższej instancji). W dłuższej perspektywie zmiany te powinny przełożyć się na przyspieszenie postępowań. MS zbiera obecnie informację zwrotną od sędziów w zakresie powyższych zmian. Prowadzone są także prace nad aktami wykonawczymi, w tym rozporządzeniem w sprawie pouczeń.

Odnosnie do wykonania wyroku w sprawach *Solska i Rybicka* to kwestie działań odnośnie do jego wykonania są obecnie rozważane na poziomie kierownictwa resortu. Natomiast w odniesieniu do instytucji Pełnomocnika ds. praw człowieka w MS przedstawiciel MS wskazał, że nie posiada informacji w tym temacie. Przewodniczący w tym miejscu poinformował, że MSZ przedstawiło MS swoje stanowisko w tej sprawie, wskazując m.in. na konieczność rozdzielenia kompetencji nowego pełnomocnika od kompetencji MSZ, RPO i RPD w zakresie ochrony praw człowieka.

Odnosząc się do pytania BRPO o podkomisję sejmową, przedstawicielka Kancelarii Sejmu odpowiedziała, że nie ma wiedzy w sprawie planów utworzenia takiej podkomisji. Pełnomocnik zasugerował, żeby taki postulat został złożony przez RPO bezpośrednio do Sejmu. Przedstawiciel HFPC podkreślił, że w 2016 r. to Pełnomocnik zwracał się do Sejmu RP z wnioskiem o utworzenie podkomisji i w związku z tym zadał pytanie czy również obecnie Pełnomocnik ma taki zamiar. Pełnomocnik zauważył, że nie jest to jego decyzją, zaznaczył jednak, że w 2019 r. Raport z wykonywania wyroków ETPCZ za 2017 r. i 2018 r. był omawiany na posiedzeniu sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP.

Przedstawiciel KIRP zadał pytanie na jakim etapie jest sprawa *Xero Flor sp. z o.o. p. Polsce*. Pełnomocnik poinformował, że obecnie poproszono Trybunał o wyznaczenie terminu na przedłożenie stanowiska rządu.

Przedstawicielka Urzędu Ochrony Danych Osobowych zapytała o etap postępowania w sprawie *Kaczmarek p. Polsce* – sprawa jest w toku przed Trybunałem.

Przedstawicielka Naczelnej Rady Adwokackiej (dalej: NRA) zadała pytanie w sprawie wykonania wyroku w zakresie środków generalnych w sprawie *Kanciał p. Polsce*. Pełnomocnik zauważył, że termin przedstawienia Komitetowi Ministrów RE planu działań lub raportu z podjętych działań jeszcze nie minął, a wkłady właściwych instytucji są w opracowaniu.

Przedstawicielka Ordo Iuris zadała pytanie czy rząd ma taktykę, a jeśli tak, to jaką, obrony przed prawotwórczymi działaniami Trybunału w sprawach dotyczących moralności (jak np. surogacja, małżeństwa jedнопłciowe) i czy Polska wyraża w tego typu sprawach sprzeciw na posiedzeniach Komitetu Ministrów (jako tzw. „persistent objector”). Pełnomocnik zauważył, że zgodnie z Konwencją orzeczenia Trybunału obowiązują jedynie państwo, przeciwko któremu zostały wydane. W sprawach innych państw istnieje możliwość interwencji jako strona trzecia.

Przedstawiciel KIRP zadał pytanie odnośnie do sprawy sędzi ukaranej dyscyplinarnie w kontekście wyroku Trybunału w sprawie *Płonka p. Polsce*. Pełnomocnik poinformował, że sprawa musiałaby zostać zakomunikowana rządowi przez Trybunał, aby móc się do niej odnieść.

III. Informacja właściwych resortów i innych podmiotów na temat planów dotyczących wykonania i postępów w realizacji poszczególnych orzeczeń Trybunału

1. Informacja nt. postępu w implementacji wyroku *Mariusz Lewandowski p. Polsce* (skarga nr 66484/09) oraz *Słomka p. Polsce* (skarga nr 68924/12) – referuje: Ministerstwo Sprawiedliwości

Pełnomocnik przypomniał, że w sprawach *Mariusz Lewandowski p. Polsce* oraz *Słomka p. Polsce* źródłem problemu, które doprowadziło do stwierdzenia przez Trybunał naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji, jest kwestia bezstronności sędziego w związku ze skumulowaniem roli skarżącego i sędziego (ten sam sędzia, który jest adresatem krytyki rozstrzyga również w przedmiocie kary porządkowej). Dodatkowo, w obu przedmiotowych sprawach Trybunał zwrócił uwagę na brak rzeczywistego znaczenia środka zaskarżenia na postanowienie o nałożeniu kary porządkowej z uwagi na natychmiastowe wykonanie kary, przed rozpatrzeniem zażalenia. W sprawie *Słomka* Trybunał stwierdził też naruszenie art. 10 Konwencji. Z uwagi na ocenę Departamentu Wykonywania Wyroków ETPCz w Sekretariacie RE wskazującą, że środki generalne przedstawiane do tej pory przez rząd w procesie wykonywania wyroku *Mariusz Lewandowski p. Polsce* zdają się nie odnosić do źródła problemu, Pełnomocnik zorganizował w dniu 21 listopada 2019 r. posiedzenie grupy roboczej Zespołu, na którym MS poinformowało wstępnie o propozycjach kompromisowego rozwiązania problemów, które zostały wskazane przez Trybunał w ww. wyrokach.

Przedstawiciel MS poinformował, że w resorcie tym toczą się prace nad nowelizacją ustawy *Prawo o ustroju sądów powszechnych*, która zakłada m.in., że tak długo jak sąd prowadzący czynności uzna za wystarczającą karę grzywny (a więc karę wolnościową) za naruszenie powagi sądu to będzie mógł taką karę nałożyć, jednak gdy uzna, że dla zachowania porządku mogłoby być konieczne nałożenie środka izolacyjnego – rozprawa byłaby przerywana, a sprawa przekazywana do rozpoznania przez inny skład sędziowski. Również zamiana niezapłaconej grzywny na karę pozbawienia wolności dokonywana byłaby przez inny skład. Propozycje tych zmian odnoszą się do wszystkich sposobów naruszenia porządku czynności sądowych. W ocenie MS nie ma potrzeby, aby każde naruszenie powagi i spokoju podczas czynności sądowych obligowało wymierzeniem kary porządkowej przez inny skład sądu, niż ten, przed którym doszło do takiego zachowania. Takie rozwiązanie zakłada właściwe ważenie chronionych dóbr - dopóki na szali byłyby prawa majątkowe to właściwy byłby ten sam skład, a konieczność zachowania powagi sądu przeważała nad wartościami majątkowymi, jednak gdy na szali postawione zostałyby prawo do wolności osobistej, to dany zostałby mu priorytet i sprawa zostałaby przekazywana do innego składu. Zwrócono uwagę, że przeciwne rozwiązanie (każdorazowe rozstrzygnięcie w przedmiocie kary porządkowej przez inny skład sądu) zwiększałoby liczbę sytuacji, w których sąd merytorycznie rozpoznający sprawę zostałby w praktyce pozbawiony środków dyscyplinujących pozwalających na zachowanie powagi, spokoju i porządku podczas przeprowadzanych czynności procesowych oraz mogłoby przyczyniać się do przewlekłości postępowań. Obecnie, po zebraniu uwag z zainteresowanych komórek organizacyjnych MS do proponowanych zmian, prowadzone są analizy w zakresie kierunku ewentualnych zmian art. 49 § 1 ustawy *Prawo o ustroju sądów powszechnych*. Wypracowane propozycje zostaną przekazane Pełnomocnikowi.

Odnośnie do pisma RPO ze stycznia 2019 r. przedstawiciel MS poinformował, że został przygotowany projekt odpowiedzi, ale resort wstrzymywał się w oczekiwaniu na bardziej konkretne informacje nt. nowelizacji.

2. Aktualizacja informacji nt. postępów w wykonaniu środków generalnych w sprawach *P. i S. p. Polsce* (skarga nr 57375/08), *Tysiąc p. Polsce* (skarga nr 5410/03) i *R.R. p. Polsce* (skarga nr 27617/04) w związku z umieszczeniem spraw w agendzie posiedzenia Komitetu Ministrów RE w marcu 2020 r. – referuje: Ministerstwo Zdrowia

Tytułem przypomnienia Pełnomocnik wskazał, że w sprawie *P. i S. p. Polsce* Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Konwencji w stosunku do pierwszej skarżącej (małoletniej) z uwagi na kumulatywny wpływ okoliczności sprawy na jej sytuację i sposób potraktowania *P.* przez organy

państwa, które wywołały cierpienie przekraczające minimalny próg dolegliwości w rozumieniu art. 3 Konwencji. Ponadto Trybunał stwierdził naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji z powodu umieszczenia dziewczynki w pogotowiu opiekuńczym, a także naruszenie art. 8 Konwencji w stosunku do obu skarżących (matki i córki) z powodu niezapewnienia im skutecznego poszanowania ich życia prywatnego z uwagi na brak dostępu do informacji nt. warunków dostępu do legalnej aborcji i obowiązujących procedur, oraz z uwagi na bezprawne ujawnienie danych osobowych skarżących przez publiczny szpital. Natomiast w sprawie *Tysiyc p. Polsce* Trybunał stwierdził naruszenie art. 8 Konwencji z powodu braku ram prawnych umożliwiających wyegzekwowanie przez nią przysługującego jej prawa do przeprowadzenia legalnego zabiegu. Natomiast w sprawie *R.R. p. Polsce* Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 Konwencji z powodu niezapewnienia skarżącej skutecznego i terminowego dostępu do badań prenatalnych w czasie, gdy te usługi diagnostyczne były dostępne i wedle obowiązującego prawa była do nich uprawniona.

Przedstawiciel MZ poinformował, że w zakresie spraw *Tysiyc* i *R.R.* MZ podtrzymuje swoje stanowisko, że środki generalne wprowadzone do polskiego prawa pozwalają uznać wyroki Trybunału w ww. sprawach za wykonane przez Polskę w sposób pełny i wystarczający. Procedura przerywania ciąży jest wystarczająco precyzyjnie uregulowana, z uwzględnieniem poszanowania praw lekarzy i pacjentek. W tych sprawach prowadzony jest przez NFZ monitoring nieprawidłowości i zgłoszeń pacjentek o niespektowaniu ich prawa do legalnego przerwania ciąży. W 2018 r. NFZ nie odnotował takich zgłoszeń. Z kolei w odpowiedzi na wezwania Komitetu Ministrów RE zawarte w decyzji Komitetu z marca 2019 r. w sprawie *P. i S. p. Polsce*, w maju 2019 r. opracowano „Zalecenia konsultantów krajowych w dziedzinie położnictwa i ginekologii oraz perinatologii dotyczące opieki nad pacjentkami podejmującymi decyzję o zakończeniu ciąży w warunkach dopuszczalnych na podstawie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży”. Zalecenia zostały przekazane właściwym konsultantom wojewódzkim. Ponadto w MZ podjęto prace nad nowelizacją *ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentystry*.

Przedstawicielka Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny (dalej: „Federacja”) wskazała, że organizacja prowadzi monitoring w tej kwestii i otrzymuje od wielu kobiet telefony ze skargami na brak dostępu do zabiegu legalnej aborcji. Tylko 10 % szpitali wykonuje te zabiegi. Federacja poprosiła zatem o informacje: czy w ramach nowelizacji ustawy lub innych prac legislacyjnych planowane jest wprowadzenie obowiązku informacyjnego po stronie dyrektora szpitala; czy prowadzone są badania w zakresie klauzuli sumienia; czy do Ministerstwa Zdrowia docierają informacje o problemach z nadużywaniem klauzuli jako przeszkody w dostępie do zabiegów legalnej aborcji; czy podjęte zostały działania mające na celu uproszczenie i przyspieszenie procedury sprzeciwu; czy zostały zorganizowane szkolenia dla personelu medycznego w zakresie ww. wyroków, a odnośnie do wyroku w sprawie *P. i S.* - czy zostały przygotowane wytyczne dla szpitali w zakresie informacyjnym.

Przedstawicielka NRA zauważyła z kolei, że w 2018 r. na 31 sprzeciwów od opinii lekarza tylko 5 spełniało wymogi formalne. Zapytała też, czy MZ prowadzi statystyki odnośnie do odmów przeprowadzenia zabiegów przerwania ciąży w wyniku powołania się na klauzulę sumienia.

MZ poinformowało, że obowiązek informacyjny już istnieje. W nowych zaleceniach konsultantów krajowych z maja 2019 r. ten obowiązek informacyjny został podkreślony. W ocenie MZ zalecenia są wytycznymi, o których mowa w decyzji Komitetu Ministrów RE z marca 2019 r. Odnośnie do spełniania przez sprzeciwy wymogów formalnych MZ nie posiada informacji odnośnie do przyczyn takiego stanu rzeczy. Natomiast statystyki pokazują, że coraz więcej zabiegów przerywania ciąży jest przeprowadzanych.

Odnosząc się do pytań dotyczących sprzeciwu od opinii lekarza, przedstawiciel Biura Rzecznika Praw Pacjenta (dalej: „BRPP”) poinformował, że w okresie od stycznia do początku grudnia 2019 r. do Rzecznika wpłynęło 59 sprzeciwów, a 11 z nich spełniło wymogi formalne. Spośród sprzeciwów spełniających wymogi formalne dziewięć dotyczyło kwalifikacji do szczepień, jeden dotyczył leczenia farmakologicznego, zaś jeden sprzeciw dotyczył nieprzyjęcia pacjentki na oddział w celu przeprowadzenia zabiegu przerwania ciąży – w tym przypadku Rzecznik w ciągu 18 dni powołał Komisję Lekarską, która stwierdziła istnienie przesłanki do wykonania zabiegu (problemem w

przedmiotowej sytuacji był fakt, że wszyscy lekarze powołali się na klauzulę sumienia i w tym podmiocie nie miał kto przeprowadzić zabiegu). Do tej pory wydanych zostało 9 orzeczeń w sprawach powyższych sprzeciwów. W odniesieniu do przyczyn niespełniania przez wiele sprzeciwów wymogów formalnych przedstawiciel BRPP przypominał, że ustawodawca nałożył pewne wymogi (termin 30 dni, wskazanie podstawy prawnej). Ponadto, jeśli istnieją inne środki odwoławcze to wtedy ze sprzeciwu nie można skorzystać.

Przedstawiciel BRPO stwierdził również, że widać rozbieżność w zakresie danych, którymi dysponuje MZ oraz organizacje pozarządowe, co oznacza, że nie posiadamy danych rzeczywistych. Wskazał, że warto się zastanowić nad skutecznym systemem zbierania danych. Zadał również pytanie, czy są prowadzone działania mające na celu zbieranie tych danych, może we współpracy z NGO. Ponadto BRPO przypominał, że Biuro Rzecznika sugerowało już zmianę terminu na wydanie orzeczenia w sprawie sprzeciwu na 10 dni, i że w zeszłym roku strona rządowa rozważała zmianę przepisów w tym zakresie, ale prace te zostały zaprzestane.

Przedstawiciel KIRP zwrócił uwagę, że 59 sprzeciwów w ciągu roku to nie jest dużo. Wskazał, że ten środek jest nieefektywny, źle skonstruowany i stanowi jedynie pozorne wykonanie wyroków Trybunału. Zapytał, czy trwają prace nad nowelizacją instytucji sprzeciwu i na jakiej podstawie uznano termin 30 dniowy za prekluzyjny, skoro nie wynika to z ustawy. W odpowiedzi przedstawiciel MZ poinformował, że obecnie nie ma w planach nowelizacji przepisów o prawach pacjenta, a powody odejścia od wcześniejszych prac nowelizacyjnych instytucji sprzeciwu nie są mu znane. Natomiast BRPP podkreśliło, że w porównaniu z latami ubiegłymi wzrosła liczba złożonych sprzeciwów. Odnośnie do terminów to rzecznik powołuje Komisję Lekarską niezwłocznie.

Pełnomocnik przypominał, że mimo twierdzeń o istnieniu dużego problemu Trybunał wydał do tej pory tylko 3 wyroki w sprawach z omawianego zakresu. W ocenie przedstawiciela KIRP skarżący nie są zainteresowani składaniem skarg do Trybunału z uwagi na długi czas postępowania przez ETPCz.

W odniesieniu do kwestii zbierania danych Pełnomocnik przypominał, że także podczas zeszłorocznej dyskusji podnoszono kwestię braku danych w związku z brakiem zgłoszeń i proszono, aby osoby dzwoniące do organizacji pozarządowych były kierowane do MZ. Przedstawicielka Federacji zauważyła, że zbieranie danych jest bardzo trudne, a organizacje dysponują danymi szacunkowymi. W tym zakresie jest bardzo duże pole do poprawy. Przedstawiciel MZ poinformował z kolei, że dane zbierane są przez Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia, i że są to zanonimizowane dane z dokumentacji medycznej.

Zastępca Pełnomocnika poinformowała o procedowanej obecnie nowelizacji *ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentystry* oraz zawartym w projekcie nowym przepisie o obowiązku informacyjnym po stronie placówki medycznej. Przedstawicielka KIRP zapytała, czy przedmiotowa zamiana doprowadzi do zamknięcia nadzoru nad wykonywaniem wyroków. Zastępca Pełnomocnika poinformowała, że stosowne informacje są przekazywane do Komitetu Ministrów, który będzie mógł je ocenić w marcu 2020 r.

IV. Pozostałe informacje i ogłoszenia

1. Informacja o XIII Seminarium Warszawskim pt. „Prawa dzieci w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka”, zorganizowanym we współpracy z Rzecznikiem Praw Dziecka, które odbyło się w dniu 19 listopada 2019 r.

Pełnomocnik poinformował o przebiegu zorganizowanego w dniu 19 listopada 2019 r. na Zamku Królewskim w Warszawie XIII Seminarium Warszawskiego. Z uwagi na przypadającą w tym roku 30 rocznicę przyjęcia Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka, Seminarium zostało poświęcone tematowi „Praw dziecka w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka”. Gościem honorowym seminarium była sędzia Ksenija Turković, Przewodnicząca Pierwszej Sekcji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Ponadto prelegentami byli m.in.: Marcin Przydacz, Podsekretarz Stanu w MSZ, Michał Wójcik, Sekretarz Stanu w MS, Mikołaj Pawlak, Rzecznik Praw Dziecka, Elisabeth Dahlin, Rzecznik Praw Dziecka Królestwa Szwecji, Abel Campos, Kanclerz Pierwszej

Sekcji ETPCz, a także przedstawiciele Rady Europy i Stałego Biura Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego, przedstawiciele uczelni wyższych i polskich służb konsularnych.

Seminarium cieszyło się dużym zainteresowaniem, uczestniczyło w nim ponad 200 osób, w tym przedstawiciele polskiego parlamentu, organów administracji rządowej, wymiaru sprawiedliwości (sędziowie, prokuratorzy), polskich służb konsularnych, środowisk naukowych i prawniczych (adwokaci i radcy prawni), organizacji pozarządowych i szkół, a także przedstawiciele korpusu dyplomatycznego akredytowanego w Polsce oraz goście z zagranicy reprezentujący administrację rządową innych państw.

Zaproszeni prelegenci zaprezentowali najważniejsze dokumenty oraz toczące się obecnie prace i dyskusje na temat praw dziecka na forum międzynarodowym. Większość prelegentów była zgodna, że istnieje potrzeba dalszych działań, zarówno na poziomie państw, jak i organizacji międzynarodowych, w celu poszukiwania odpowiedzi na liczne wyzwania dotyczące praw dzieci. Najczęściej wskazywano na potrzebę zapewnienia dzieciom prawa do życia w rodzinie, a także prawa do poszanowania życia i bezpieczeństwa (w kontekście m.in. przemocy seksualnej, pornografii, pedofilii, w tym w internecie). Wskazywano również na bogate orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczące prawa dziecka do poszanowania życia rodzinnego (art. 8 Konwencji). W tym kontekście przypomniano także istotne znaczenie Konwencji Haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Zwrócono uwagę na rolę Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który w swym orzecznictwie stara się wspierać realizację Konwencji o prawach dziecka, Konwencji Haskiej, a także wyspecjalizowanych konwencji Rady Europy dotyczących praw dziecka. Wskazywano też na duży walor zaleceń Komitetu Ministrów Rady Europy jako instrumentów wspierających realizację wiążących prawnie konwencji oraz ujednolicających praktykę państw w tym zakresie, w szczególności w odniesieniu do nowych wyzwań.

Pełnomocnik poinformował także, że można przekazywać propozycje tematu na przyszłoroczne Seminarium. Jedną z propozycji jest zagadnienie praw człowieka i nowoczesnych technologii. Przedstawiciel KIRP zasugerował tematykę prawa do rzetelnego procesu.

2. Informacja o zmianie Zarządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2007 r. w sprawie utworzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Pełnomocnik poinformował, że na mocy zarządzenia nr 152 Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 września 2019 r. zmieniającego niektóre zarządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie organów pomocniczych Rady Ministrów i Prezesa Rady Ministrów w zakresie obowiązków sprawozdawczych tych organów, zostały wprowadzone zmiany do § 4b zarządzenia o Zespole. Zmianie uległy terminy (z kwartalnych na półroczne) i zakres przedmiotowy sprawozdań przekazywanych Prezesowi Rady Ministrów przez Przewodniczącego Zespołu. Zmiana ta nie wpływa na obowiązek sporządzania sprawozdań z posiedzeń Zespołu.



Jan Sobczak

Przewodniczący Zespołu

Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych

Załącznik:

1. Lista uczestników posiedzenia w dniu 10 grudnia 2019 r.